

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії та історії держави та права**

РОБОЧА ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни «Основи правових знань. Теорія держави і права»
обов'язкових компонент освітньої-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

071 Облік і оподаткування (Облікова аналітика)

Кам'янець-Подільський 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави та права (протокол від 12.08.2024 № 1).

Розробники:

1. Професор кафедри теорії та історії держави та права ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Лазарєв В. В.
2. Доцент кафедри теорії та історії держави та права ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Юшкевич О. Г.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного та європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Гавриленко О. А.
2. Професор кафедри конституційного і міжнародного права та прав людини Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Войціховський А.В.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 2 Загальна кількість годин – 60 Кількість тем – 8	Галузь знань – 07 Управління та адміністрування; Спеціальність – 071 Облік і оподаткування (Облікова аналітика); Освітня кваліфікація – бакалавр обліку і оподаткування Бакалавр	Навчальний курс - 1 Семестр - 1 Види контролю: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 16 годин Семінарські заняття – 14 годин Самостійна робота – 30 годин Індивідуальна робота: Навчальним планом не передбачено.	заочна форма навчання Навчальним планом не передбачено.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи правових знань. Теорія держави і права» є оволодіння здобувачами вищої освіти системою загальнотеоретичних сучасних знань про основні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права, а також формування у здобувачів вищої освіти професійної правової культури, орієнтованої на загальнолюдські ідеали і цінності та методологічних, базових основ наукового розуміння держави і права, державно-правових явищ, розвитку правового мислення.

Завданнями вивчення дисципліни «Основи правових знань. Теорія держави і права» є пізнання та засвоєння здобувачами вищої освіти основних понять про державу та право, їх сутність, структуру та призначення у системі державотворення; вироблення компетенцій щодо аналізу та застосування отриманих знань; розвиток у здобувачів вищої освіти навиків самостійної творчої роботи при закріпленні теоретичних знань у ході вивчення дисципліни.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Основи правових знань. Теорія держави і права» пов'язана з історією держави і права України, історією держави і права зарубіжних країн, юридичною деонтологією, історією

політичних та правових учень, філософією права, галузевими юридичними дисциплінами.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- на понятійному рівні: основи теоретико-правових положень, що стосуються виникнення, становлення, розвитку та функціонування держави і права; основи юридичних понять і категорій;

- на фундаментальному рівні: особливості державно-правових явищ та основних юридичних понять і категорій;

- на практично-творчому рівні: правові основи тлумачення норм права; особливості застосовування правових приписів при виконанні своїх службових повноважень; основні принципи законності та правопорядку у суспільстві; форми і методи поширення правових знань серед населення; форми та порядок надання правової допомоги громадянам;

вміти:

- на репродуктивному рівні: відтворювати основні поняття та категорії дисципліни;

- алгоритмічному рівні: довільно використовувати засвоєні знання для правильного формулювання складних юридичних понять і категорій з подальшим їх використанням при вивченні галузевих дисциплін; вірно тлумачити норми права; безпомилково застосовувати правові приписи при виконанні своїх службових повноважень;

- на евристичному рівні: на основі засвоєння загальнотеоретичних знань про державно-правові явища вміти з наукових позицій давати їм правильну оцінку, розкривати їх дійсну сутність, розуміти соціальне призначення, місце і роль у політичній системі і громадянському суспільстві; знаходити шляхи розв'язання задач, що виникають у працівника поліції під час виконання професійних обов'язків, сприяти формуванню у громадян поваги до права і закону;

- на творчому рівні: переосмислювати наявні знання стосовно нових фактів; адаптувати раніше отримані знання, вміння та навички до змінних умов та нестандартних ситуацій; самостійно вести експериментальну, науково-дослідницьку діяльність.

Програмні компетентності:

071 Облік і оподаткування (Облікова аналітика)

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері обліку, аудиту та оподаткування або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.	
Загальні компетентності	ЗК-1	Здатність вчитися і оволодівати сучасними

(ЗК)		знаннями.
	ЗК-8	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-14	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-4	Застосовувати знання права та податкового законодавства в практичній діяльності суб'єктів господарювання.
	СК-12	Здатність забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку і порядок.
	СК-13	Здатність ефективно застосовувати норми права в професійній діяльності.
	СК-14	Здатність застосовувати знання з безпеки життєдіяльності у професійній діяльності.
Програмні результати навчання (ПРН)	ПРН-22	Розуміти і реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ПРН-23	Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.
	ПРН-24	Забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку і порядок, застосовувати норми права в професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. Загальна характеристика держави. Громадянське суспільство.

Основні теорії походження держави. Поняття та ознаки держави. Держава і влада. Поняття та види функцій держави. Форма держави: форма державного правління, форми державного устрою, державного (політичного) режиму. Народовладдя та його сутність. Основні форми та інститути демократії.

Громадянське суспільство. Держава і громадянське суспільство. Україна як демократична, соціальна, правова держава.

Боротьба України за незалежність. Незалежна і суверенна Україна як гарант євроатлантичної безпеки. Цільові санкції як легітимні засоби протидії російським порушенням міжнародного права. Стратегічна підтримка НАТО та Європейського Союзу України.

ТЕМА № 2. Механізм держави.

Поняття, ознаки та структура механізму держави. Державний апарат: поняття та структура. Поняття, ознаки та види державного органу. Система державних органів. Глава держави. Законодавча, виконавча, судова гілки влади. Омбудсман. Державні установи. Державні підприємства. Недержавні організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави.

Система стримувань і противаг. Співвідношення і взаємодія держави та особи.

Поняття воєнного стану. Військове командування. Військові адміністрації.

Особливості діяльності органів публічної влади в умовах воєнного стану. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану. Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану. Діяльність судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану. Повноваження Генерального штабу Збройних Сил України. Повноваження військових адміністрацій. Залучення військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Взаємодія військового командування та військових адміністрацій з органами державної влади в умовах воєнного стану.

Заходи правового режиму воєнного стану.

ТЕМА № 3. Поняття права. Норма права.

Основні теорії походження права. Поняття і сутність права. Функції права. Цінність права. Об'єктивне і суб'єктивне право. Принципи права. Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. Система соціального регулювання. Соціальні норми, їх визначення та види. Поняття та ознаки норми права. Види норм права. Структура норми права: гіпотеза, диспозиція, санкція.

Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів (прямий, посилковий і банкетний; казуїстичний, абстрактний).

ТЕМА № 4. Джерела права. Система права та система законодавства.

Поняття та види форм (джерел) права.

Поняття, ознаки та види нормативно-правового акту. Класифікація нормативно-правових актів за юридичною силою: закони, міжнародно-правові договори, підзаконні нормативно-правові акти, нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, локальні нормативні акти (підприємств, установ, організацій).

Поняття та юридична природа актів Конституційного Суду України, Верховного суду.

Дія нормативно-правових актів у часі, в просторі та за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів: у часі (вступ в силу та припинення дії нормативно-правового акту, пряма, зворотня і переживаюча дія нормативно-правового акту); у просторі (територіальний та міжтериторіальний принципи); дія нормативно-правових актів за колом осіб.

Поняття, основні ознаки і структура системи права. Галузь права. Загальна характеристика галузей права в Україні. Публічне і приватне право. Матеріальне і процесуальне право. Інститут права (суміжні інститути права). Співвідношення систем міжнародного і національного права.

Поняття, основні риси та структура системи законодавства. Співвідношення системи права та системи законодавства. Поняття та особливості систематизація законодавства. Форми систематизації законодавства: кодифікація, інкорпорація, консолідація та облік.

Правове регулювання воєнного стану. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану. Гарантії законності в умовах воєнного стану.

ТЕМА № 5. Правові відносини.

Поняття та основні ознаки правових відносин. Склад (структура) правових відносин: суб'єкти, об'єкти, зміст (юридичний, фактичний), юридичний факт.

Суб'єкти правовідносин. Фізичні та юридичні особи. Правосуб'єктність фізичних осіб: правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Правосуб'єктність юридичних осіб. Публічні (некомерційні) і приватні (комерційні) юридичні особи. Поняття та ознаки юридичної особи. Громадські об'єднання. Держава як суб'єкт правових відносин (адміністративних, цивільних, міжнародних та ін.). Поняття та види об'єктів правових відносин. Зміст правових відносин: суб'єктивні права й юридичні обов'язки.

Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів.

ТЕМА № 6. Правовий статус людини і громадянина. Юридичні інструменти захисту прав людини і громадянина.

Основи концепції прав людини. Історія ідеї прав людини. Ознаки прав людини. Поняття права людини. Зв'язок філософських понять «людська гідність», «свобода», «рівність» можуть мати з державою (державною службою). Обов'язки держави. Каталог прав людини. Міжнародний Білль про права людини. Права людини в Конституції України. Права людини і права громадянина. Цілісність і взаємозв'язок прав людини і громадянина.

Поняття та структура правового статусу людини, громадянина, іноземця. Співвідношення правового статусу людини, громадянина, іноземця. Суб'єктивні права. Юридичні обов'язки. Гарантії.

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб. Відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що зберіглося.

Гендерна рівність в умовах воєнного стану.

Права дитини в умовах воєнного стану.

Захист прав людини і громадянина в умовах воєнного стану. Поняття та

види інструментів захисту прав людини і громадянина. Звернення громадян. Адміністративне оскарження: підстави та порядок подання скарги. Дисциплінарна відповідальність. Особливості звернення до Конституційного Суду України, Вищого антикорупційного суду, звернення до місцевих, апеляційних судів, Верховного Суду. Звернення до Європейського суду з прав людини: підстави та наслідки. Медіація.

ТЕМА № 7. Реалізація права.

Поняття та основні ознаки реалізації права. Форми реалізації права.

Правозастосування як особлива форма реалізації норм права.

Стадії застосування правових норм.

Правозастосувальний акт: поняття, властивості, види.

Прогалини у праві. Аналогія закону й аналогія права.

ТЕМА № 8. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність.

Поняття, ознаки й основні види поведінки. Правомірна поведінка та правосвідомість. Правомірна поведінка та правова культура. Правомірна поведінка та правове виховання.

Поняття та ознаки правопорушення.

Склад правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Причинно-наслідковий зв'язок між діянням та його наслідками. Зловживання правом.

Поняття, ознаки та види юридичної відповідальності. Нормативні, фактичні та процесуальні підстави юридичної відповідальності. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність та права людини. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану. Правосуддя в умовах воєнного стану.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю	
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття		Самостійна робота

Семестр № 1						
Тема № 1. Загальна характеристика держави. Громадянське суспільство	8	2	2			4
Тема № 2. Механізм держави.	8	2	2			4
Тема № 3. Поняття права. Норма права.	8	2	2			4
Тема № 4. Джерела права. Система права та система законодавства.	8	2	2			4
Тема № 5. Правові відносини.	8	2	2			4
Тема № 6. Правовий статус людини і громадянина. Юридичні інструменти захисту прав людини і громадянина.	6	2	2			2
Тема № 7. Реалізація права.	8	2				6
Тема № 8. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність.	6	2	2			2
Всього за I семестр:	60	16	14			30

Залік

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Навчальним планом не передбачено.

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1. Загальна характеристика держави. Громадянське суспільство		Основна: 1-3, 7, 29, 33-36. Додаткова: 3, 7, 8, 10, 12-17, 19, 20, 22, 23.
	1. Теорії походження держави. 2. Поняття та предмет теорії держави та права. 3. Методи пізнання теорії держави та права. 4. Зв'язок предмета і метода теорії держави і права. 5. Громадянське суспільство. 6. Стратегічна підтримка НАТО та Європейського Союзу України.	
Тема № 2. Механізм держави.		Основна: 1-3, 7, 11, 13-15, 17, 26-29, 33-36. Додаткова: 2-4, 8, 9, 12-18, 20, 22, 23.
	1. Недержавні організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави. 2. Система стримувань і противаг. 3. Механізм української держави: загальна характеристика публічних органів влади України. 4. Повноваження публічних органів влади України в умовах воєнного стану.	
Тема № 3. Поняття права. Норма права.		Основна: 1-3, 7, 21, 29, 33-36. Додаткова: 3, 8, 9, 14, 19, 20, 22, 26.
	1. Основні теорії походження права. 2. Теорії праворозуміння. 3. Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. 4. Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів.	
Тема № 4. Джерела права. Система права та система		Основна: 1-3, 6-10,

	законодавства.	13, 21-24, 29, 33-36.
	1. Дія нормативно-правових актів у часі, в просторі та за колом осіб. 2. Поняття, особливості та форми систематизація законодавства.	Додаткова: 3, 4, 8, 9, 14, 17, 20, 22, 24, 29 .
	Тема № 5. Правові відносини.	Основна: 1-3, 7, 14-15, 33-36.
	1. Визначення поняття та особливостей соціальних відносин. 2. Правові аксіоми, фікції, преюдиції.	Додаткова: 3, 9, 14, 20, 22, 28 .
	Тема № 6. Правовий статус людини і громадянина. Юридичні інструменти захисту прав людини і громадянина.	Основна: 1-5, 7, 12, 16, 18-20, 23, 25, 29-31, 33-36.
	1. Співвідношення прав, обов'язків, свобод, гарантій людини і громадянина. 2. Поняття та особливості правового статусу юридичних осіб. 3. Медіація як інструмент захисту прав людини і громадянина. 4. Захист прав дитини в умовах воєнного стану.	Додаткова: 1, 3, 5, 6, 9, 10, 14, 17, 20, 21, 25, 27.
	Тема № 7. Реалізація права.	Основна: 1-3, 6-10, 13, 21-24, 29, 33-36.
	1. Поняття та основні ознаки реалізації права. 2. Форми реалізації права. 3. Правозастосувальний акт: поняття, властивості, види. 4. Прогалини у праві. 5. Аналогія закону й аналогія права.	Додаткова: 3, 4, 8, 9, 14, 17, 20, 22, 24, 29 .
	Тема № 8. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність.	Основна: 1-3, 7-9, 17, 29, 32 -36.
	1. Юридична відповідальність та права людини. 2. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина. 3. Особливості притягнення до кримінальної відповідальності в умовах воєнного стану.	Додаткова: 3, 8, 9, 11, 16, 17, 20, 22, 32.

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

Навчальним планом не передбачено

5.1.2. Теми курсових робіт

Навчальним планом не передбачено

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Співвідношення держави і влади.
2. Народовладдя та його сутність.
3. Місце глави держави в системі державних органів.
4. Правове регулювання функціонування Омбудсмана в Україні.
5. Незалежна і суверенна Україна як гарант євроатлантичної безпеки.

6. Правова основа введення воєнного стану.
7. Принципи верховенства права.
8. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану
9. Поняття та юридична природа актів Конституційного Суду України, Верховного суду.
10. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану
11. Гендерна рівність в умовах воєнного стану.
12. Особливості захисту прав дитини в умовах воєнного стану.
13. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану.
14. Діяльність судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану.
15. Гарантії законності в умовах воєнного стану.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням завдань для самостійної підготовки. При цьому на проведення лекцій відводиться 16 годин, на проведення семінарських занять 14 години, та на самостійну роботу здобувачів вищої освіти 30 годин навчального часу.

Метою лекційного курсу «Основи правових знань: теорія держави та права» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними поняттями, якими оперує юридична наука, розкриття змісту понятійно-категоріального апарату теорії держави і права з метою підготовки професіоналів, які мають високий рівень правосвідомості та правової культури, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань, пов'язаних з юриспруденцією; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних трудових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування здобувачів вищої освіти для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення лекційного матеріалу, навчальну літературу згідно з переліком, що додається до навчальної програми дисципліни; складання та опанування словника основних понять та категорій за кожною темою; складання опорного конспекту питань для обговорення на семінарському занятті з розробкою відповідних схем; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, що передбачає опрацювання систематичного каталогу бібліотеки та репозитарію ХНУВС; роботу з джерелами та науковою літературою; роботу над підготовкою змісту цільових виступів до кожної теми.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль (залік)

1. Основні теорії походження держави.
2. Поняття та ознаки держави.
3. Поняття та види функцій держави.
4. Загальна характеристика видів форм держави.
5. Форма державного правління.
6. Форма державного устрою.
7. Форма державного (політичного) режиму.
8. Народовладдя та його сутність.
9. Основні форми та інститути демократії.
10. Громадянське суспільство.
11. Держава і громадянське суспільство.
12. Україна як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
13. Поняття воєнного стану та порядок його введення.
14. Заходи правового режиму воєнного стану.
15. Незалежна і суверенна Україна як гарант євроатлантичної безпеки.
16. Поняття, ознаки та структура механізму держави.
17. Державний апарат: поняття та структура.
18. Поняття, ознаки та види державного органу.
19. Особливості діяльності органів публічної влади в умовах воєнного стану.
20. Взаємодія військового командування та військових адміністрацій з органами державної влади в умовах воєнного стану.
21. Недержавні організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави.
22. Співвідношення і взаємодія держави та особи.
23. Поняття, ознаки та класифікація видів права.
24. Функції права.
25. Принципи права.
26. Соціальні норми, їх визначення та види.
27. Поняття, ознаки та структура норми права.
28. Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів.
29. Поняття та види форм (джерел) права.
30. Поняття, ознаки та види нормативно-правового акту.
31. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі, за колом осіб.
32. Поняття, основні ознаки і структура системи права.
33. Загальна характеристика галузей права в Україні.
34. Поняття, основні риси та структура системи законодавства.
35. Співвідношення системи права та системи законодавства.
36. Поняття, особливості та форми систематизація законодавства.
37. Поняття та основні ознаки правових відносин.
38. Склад (структура) правових відносин.

39. Суб'єкти правовідносин.
40. Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів.
41. Правове регулювання воєнного стану.
42. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану.
43. Гарантії законності в умовах воєнного стану.
44. Поняття та структура правового статусу громадянина.
45. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану.
46. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану.
47. Гендерна рівність в умовах воєнного стану.
48. Права дитини в умовах воєнного стану.
49. Захист прав людини і громадянина в умовах воєнного стану.
50. Поняття та види інструментів захисту прав людини і громадянина.
51. Поняття та структура правового статусу людини.
52. Права і свободи людини і громадянина, які протягом дії воєнного стану можуть обмежуватися.
53. Відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що зберіглося.
54. Зловживання правом.
55. Поняття, ознаки й основні види правомірної поведінки.
56. Поняття, ознаки та склад правопорушення.
57. Поняття, ознаки та види юридичної відповідальності.
58. Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану. Правосуддя в умовах воєнного стану.
59. Нормативні, фактичні та процесуальні підстави юридичної відповідальності.
60. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання є залік; тести; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, підготовка наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\frac{\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)}}{\left(\frac{\text{Результат навчальних занять за семестр}}{\text{Результат самостійної роботи за семестр}} \right) \cdot 10} *$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\frac{\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни}}{\left(\frac{\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)}}{\text{Кількість балів за підсумковим контролем}} \right)}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

<i>Підсумкові бали навчальної дисципліни</i>	<i>Підсумкові бали за поточний семестр</i>	<i>Підсумкові бали за попередній семестр</i>	2
--	--	--	---

У цьому розділі також повинні бути розроблені чіткі критерії оцінювання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (*робота на семінарських заняттях, самостійна робота, виконання індивідуальних творчих завдань*) та підсумкового контролю. Кафедра визначає вимоги до здобувачів стосовно засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної роботи. Наприклад:

Робота під час навчальних занять	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 3 позитивних оцінок	Підготувати конспект за темою самостійної роботи, виконати домашнє завдання, підготувати наукові роботи, публікації, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою
80-84			

			навчання, виконані якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального, робота з двома-трьома незначними помилками
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
60-64		E	
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради України; Акт від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.
3. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
4. Загальна декларація прав людини: Резолюція 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr).
6. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24.05.1993. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_174.
7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
10. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.
11. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
12. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.
13. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.
14. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.
16. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.
17. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
18. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.
19. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>.
20. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 01.10.2011 № 1629-IV.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.

21. Про приєднання України до Статуту Ради Європи: Закон України від 31.10.1995 № 398/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

22. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і свобод людини 1950 р.: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

23. Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства: Закон України від 21.09.2011 № 3764-VI: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3764-17#Text>.

24. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

25. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

26. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України у чинній редакції від 31.03.2023 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

27. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

28. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

29. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>.

30. Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні : реалії та перспективи»: Постанова Верховної Ради України від 29.06.2004 № 1904: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1904-IV#Text>.

31. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>.

32. Бурдін М. Ю., Логвиненко І. А., Лазарєв В. В. Теорія держави та права у визначеннях та схемах : довідник. Харків : ХНУВС, 2021. 108 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/37860bb0-729b-427c-a551-bcd81f4f4d88/content>.

33. Державознавство : підручник / Володимир Сухонос, Віктор Сухонос, Анатолій Куліш, Руслан Білокінь; за ред. Володимира Сухоноса. Суми : Університетська книга, 2021. 493 с.

34. [Теорія держави та права : навч. посіб. / В. П. Власенко та ін. / За заг.](#)

ред. С. Д. Гусарєва. Київ : 7БЦ, 2022. 472 с.

35. Теорія держави і права : підруч. / за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6689/Teoriia%20derzhavy%20i%20prava_pidruchnyk_KhNUVS_2018.pdf?sequence=4&isAllowed=.

36. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3293/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-13-07-20.pdf>.

Додаткова:

1. Атаманова Н. В., Тицька Я. О. Теоретико-правові аспекти реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в демократичному суспільстві. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 1. С. 3-6.

2. Борщевський В., Василиця О., Матвєєв Є. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони*. 2022. № 2. С. 30-35. URL: <https://er.ucu.edu.ua/handle/1/3218>.

3. Воєнний стан в Україні. Актуальні роз'яснення, гарантії дотримання законності, заборони і обмеження, нормативне забезпечення К. : ВД «Професіонал», 2022. 226 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/voienniy-stan-v-ukraini-aktualni-rozjasnennya-garantii-dotrimannya-zakonnosti-zaboroni-i-obmezhennya-normativne-zabezpechennya.pdf>.

4. Гетьман Є. А., Мерник А. М., Шаповал Р. В. Відносні права людини в умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29, № 1. С. 26-38.

5. Губанов О. Питання балансування свободи вираження поглядів і безпекових факторів під час воєнного та надзвичайного стану. *Право України*. 2022. № 8. С. 95-107.

6. Діяльність державних органів в умовах воєнного стану: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. 498 с. URL: <https://cutt.ly/eNZFAjy>.

7. Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.

8. Загоруй І. С. Теорія держави та права: навчальні матеріали для підготовки до державного іспиту : метод. рек. / І. С. Загоруй, Л. М. Загоруй ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Сєверодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 451 с.

9. Іванов І. В., Супрун В. М. Міжнародні та європейські стандарти дотримання принципу гендерної рівності в умовах воєнного стану: соціально-правовий аспект. *Наукові записки: Сер. Право*. 2023. Вип. 14. С. 21-26.

10. Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність як форма державно-

правового примусу: монографія. Харків: Вид-во «НТМТ», 2017. 348 с.

11. Каленіченко Л. І., Слинько Д. В. Особливості діяльності національного агентства з питань запобігання корупції в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. № 1(88). С. 25-34.

12. Каленіченко Л. І., Слинько Д. В. Поняття, ознаки та види корупції. *Право і безпека*. 2022. № 1(84). С. 39-46.

13. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2018. 716 с.

14. [Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.](#)

15. Ковальчук В., Токарська А. Філософія діалогу державі і суспільства. *Право України*. 2022. № 5. С. 124-134.

16. Ковбаса В. М., Кусько Р. В., Дрозд Т. В. Діяльність Національної поліції в умовах воєнного стану: окремі проблемні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 245-248.

17. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану : матеріали наук. семінару (23 червня 2022 р.) / Львів. держ. ун-т внутр. справ, Львівська лабораторія прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 315 с. URL: <https://cutt.ly/ANZmHq3>.

18. Корелова В., Рябченко Я., Солодка А. Вплив правового режиму воєнного стану на діяльність Кабінету Міністрів України та військових адміністрацій. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161. С. 119-138.

19. Косович В. Напрямок дії нормативно-правових актів у часі: необхідність нормативного визначення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2023. № 76. С. 3-8.

20. [Кравчук С. Й. Основи теорії держави і права : навч. посібник. Київ : Видавничий дім "Кондор", 2018. 192 с.](#)

21. [Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г., Тицька Я. О., Атаманова Н. В., Арабаджи Н. Б. Теорія держави і права : навчальний посібник. Одеса : Міжнародний гуманітарний ун-т, 2021. 193 с.](#)

22. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести. К.: Юрінком Інтер, 2019. 584 с. URL: <https://studies.in.ua/krestovska-nm-teorija-derzhavy-i-prava>.

23. [Правознавство : підручник для студентів внз / Г. А. Волошкевич та ін. Черкаси, 2019. 686 с.](#)

24. [Правознавство : навчальний посібник / за заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. 360 с.](#)

25. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с. <http://surl.li/lfwqm>.

26. Лепеха В. О., Пряміцин В. Ю. Свобода як цінність в умовах правового режиму воєнного стану. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1. С. 13-17.

27. Лук'янов Д. В. Теорія держави і права : посіб. для підгот. до іспитів /

Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський, Г. О. Христова; за заг. ред. О. В. Петришина. Х. : Право, 2018. 196 с.

28. Лялюк О. Правове регулювання компетенції місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 160. С. 6-23.

29. Магновський І. Й. Конституційність нормативних актів крізь призму верховенства Основного Закону держави. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2023. Т. XXXII. С. 85-93.

30. Маєтний М. І. Правові підстави для обмеження прав і основних свобод людини в умовах воєнного стану. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 13-17.

31. Марченко Д. В. Зміни правової системи України в умовах воєнного стану. *Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів : матер. круглого столу* (м. Одеса, 10 лютого, 2023 р.) / НУ «ОЮА», кафедра міжнародного та європейського права. Одеса : НУ «ОЮА», кафедра міжнародного та європейського права, 2023. С. 100-106.

32. Мерник А. М., Зінченко О. В. Теоретико-правовий аспект обмеження окремих прав людини в умовах особливих правових режимів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 2. С. 105-118.

33. Погрібний І. М. Генеза складу правових відносин. *Право і безпека*. 2022 № 3(86). С. 160-170.

34. Полєва Я. В., Дергачов Є. В. Правовий нігілізм: теоретичний та практичний аспекти. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1. С. 18-22.

35. Сухонос В.В. Теорія держави і права : підруч. Суми: Університетська книга, 2023. 544 с.

36. Теорія держави і права : підручник / В. М. Марчук, Л. В. Ніколаєва, Т. О. Гуржій та ін. ; за заг. ред. Л. В. Ніколаєвої, Т. О. Гуржія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 424 с.

37. Терещук М. М. Юридична відповідальність: теоретико-правовий аналіз. «*Jurnalul juridic national: teorie și practică*». 2015. № 2. С. 18–21.

38. Флоріан Енке. Незалежна і суверенна Україна є ключем до євроатлантичної безпеки. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2020/07/08/nezaleyona-suverenna-ukrana-klyuchem-do-vroatlantichno-bezpeki/index.html>.

39. Яїцька Д. І. Особливості участі громадян у публічному управлінні в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 158. С. 29-46.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

1. Офіційний вебпортал парламенту України «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua>.

3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.

4. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://mvs.gov.ua>.
5. Офіційний веб-сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua>.
6. «WikiLegalAid» довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/>.